

Vilnius

BAROKNÍ MĚSTO: THEATRUM MUNDI

HIA278 Barokní kultura
ve střední Evropě

CO JE TO BAROKNÍ MĚSTO?

- je Praha nebo Olomouc barokní město?
- využití terénní konfigurace krajiny
- výstava v Bádenském muzeu v Karlsruhe (1990): sbírka 141 raně novověkých měst Evropy
  - Čechy zastupuje Terezín
  - žádný příklad z Moravy, Rakouského Slezska, Rakouska
  - chybějí magnáti, schopní vystavět Versailles, Postupim, Turín či Sankt Petěrburg
  - baroko je vystavěno na vytváření komponovaných celků, jaké jsou možnosti ve městě?

Křižovnické náměstí v Praze

zleva napravo: křižovnický kostel sv. Františka, kostel Nejsvětějšího Salvátora, Colloredo-Mansfeldský palác

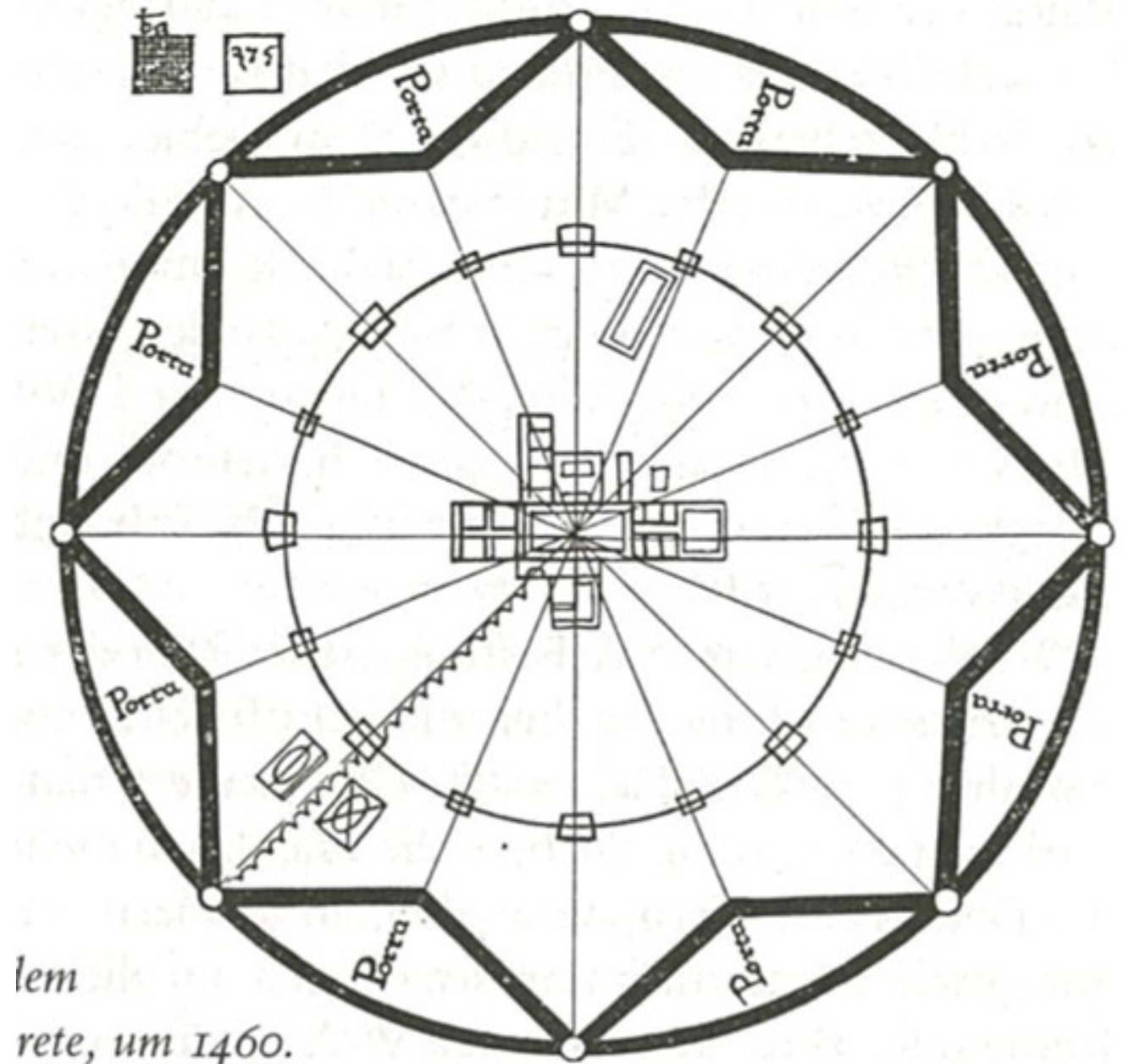
Praha barokní: Křižovnické náměstí před Karlovým mostem s dominantami Klementina, kostela sv. Salvátora a křižovnického kostela sv. Františka Xaverského. Malebná konfigurace je však výsledkem historické "náhody", a nikoli plánu.

MIKROKOSMOS: IDEOLOGIE BAROKNÍHO MĚSTA

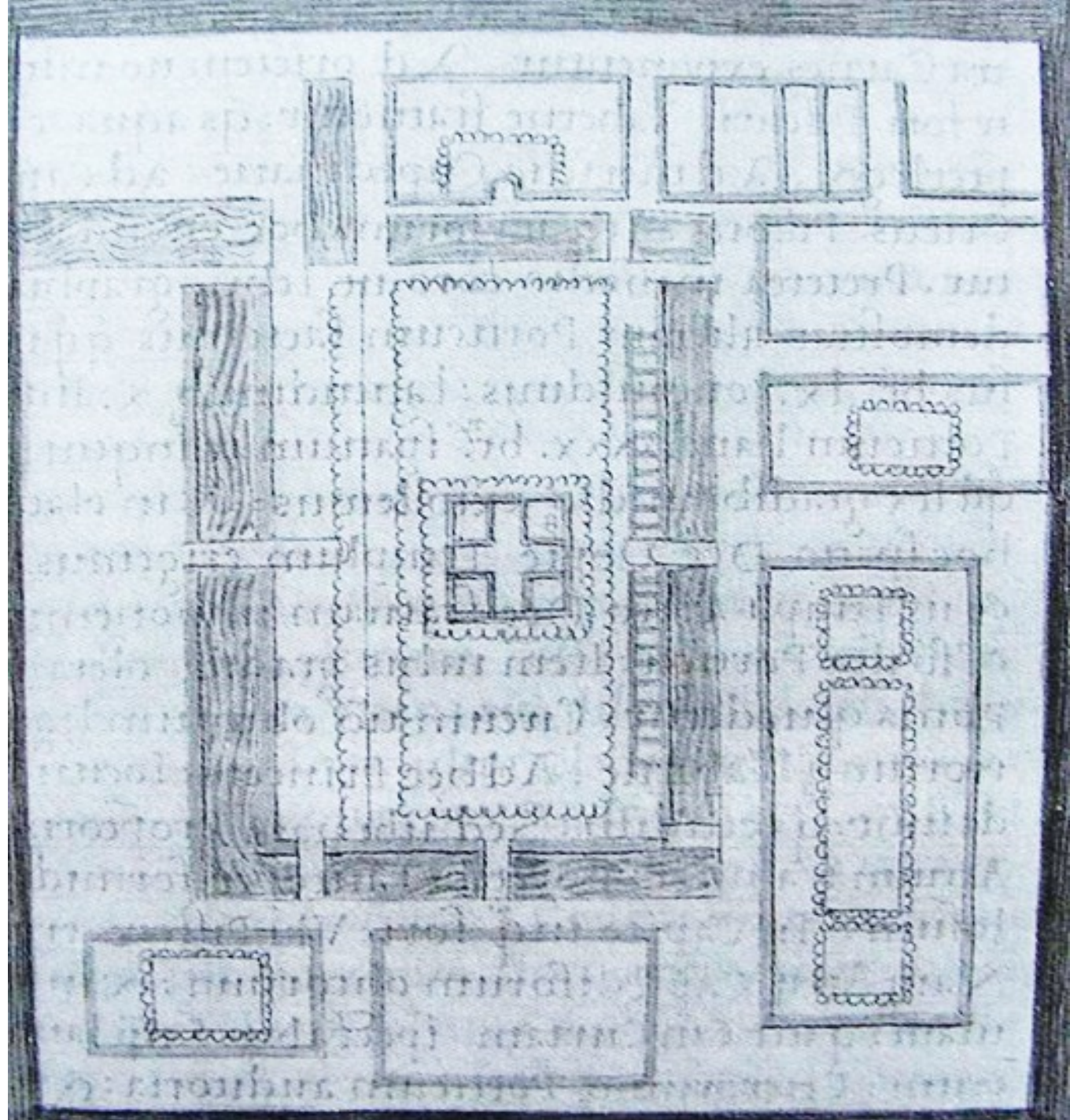
- “Města jsou jako malé světy vytvořené lidmi ve velkém světě, který vytvořil bůh.” Giovanni Botero, *On the Causes of the Greatness and Magnificence of Cities* (1588)
- žádná urbanistická škola, teorie vychází z architektury a vojenského inženýrství
- hlavní jeviště pro barokní projekci: theatrum mundi
- ideologické počátky v Itálii na konci 15. Století
- projekty ideálních měst: Albrecht Dürer (1527), Antonio Averlino (zv. „il Filarete“) - město Sforzinda

SFORZINDA

Uprostřed hlavního náměstí stojí monumentální rozlehlá „radnice“ (městská soudnice – Broletto), postavená na pilířích, aby zde bylo dost místa a obchodníci mohli provozovat svou činnost; na každé straně náměstí dvě menší prostranství (piazza) s malým kostelíkem, na jednom měli být zlatníci a na druhém „burza“; dále navrhoval vybudování sloupořadí, které by oddělovalo řezníky a obchodníky s rybami; toto sloupořadí mělo být částečně do poloviny své výšky zadrženo a opatřeno vstupními dveřmi; za touto hranicí navrhován prostor pro zabíjení zvířat, opatřený ovšem kanálem podél sloupů, aby se zamezilo povalování páchnoucích zbytků; pod sloupořadím na schodech mohou setrávat prodejci ovoce, kteří zároveň budou kryti před případným deštěm.

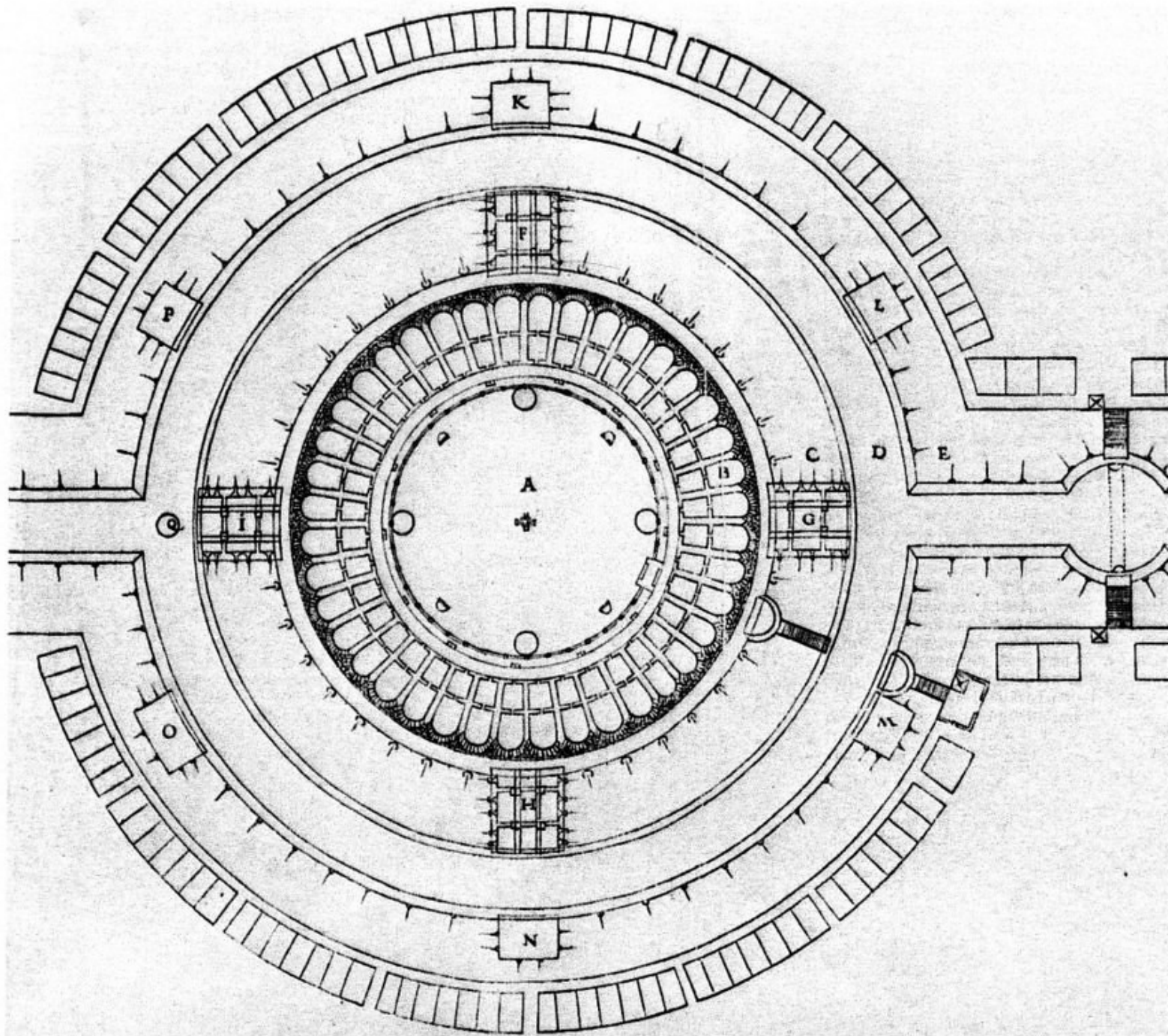

PROJEKT ALBRECHTA DÜRERA

Jaké stavby byste očekávali
v barokním městě?

POČÁTKY BAROKNÍHO MĚSTA: ŘÍM

- postupná přestavba (Julius II., Lev X., Pavel III.), pouze lokální body
- Sixtus V. (1585-1590)
  - přímé ulice spojující hlavní římské kostely
  - nové výškové dominanty
  - pravoúhlá náměstí, přímé ulice - společenský řád, symetrie
  - návaznost na antiku
  - vzorem italské knížecí dvory
  - stavební boom

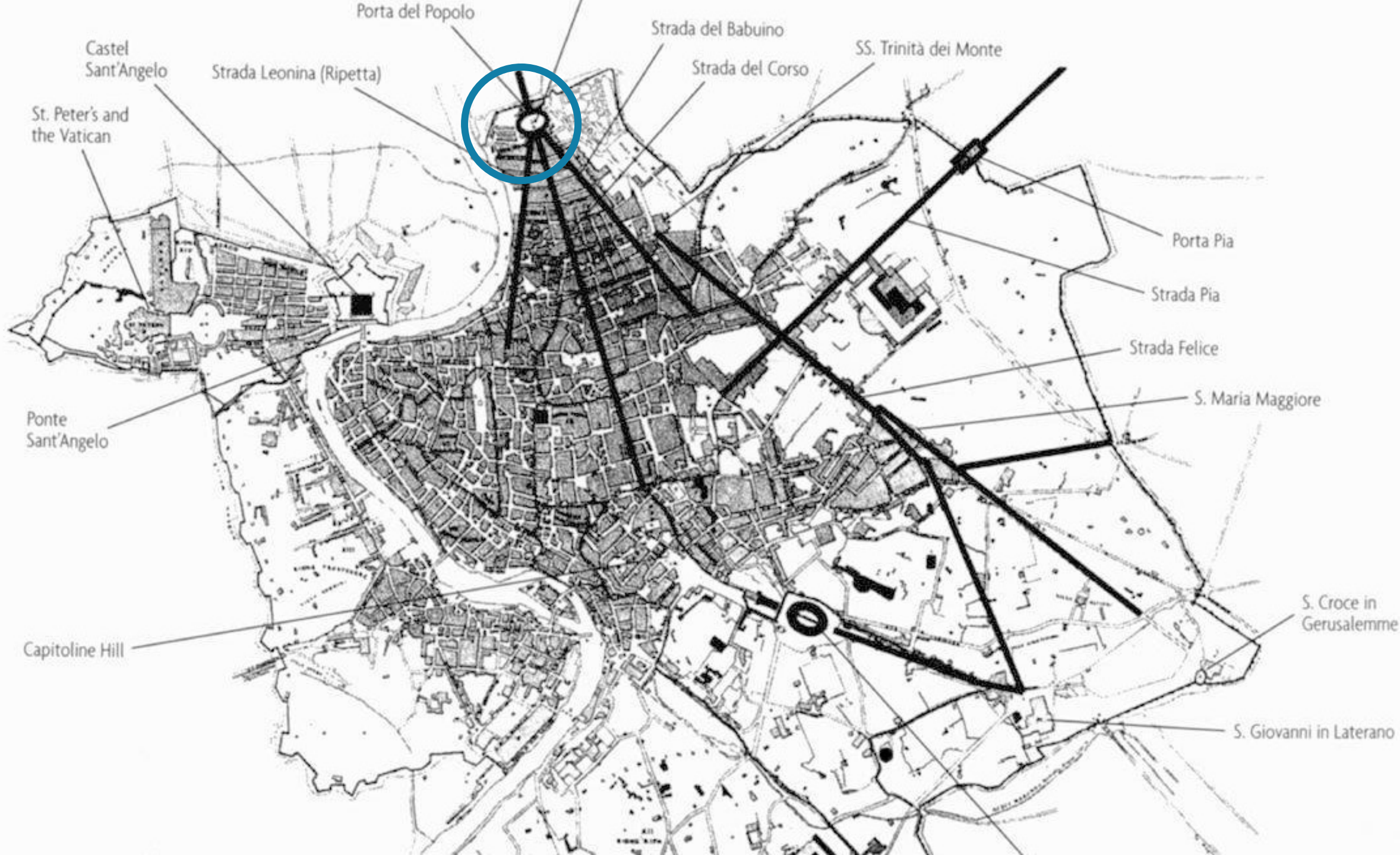

ŘÍM SIXTA V. A LORENZA BERNINIHO

- skloubení struktury města s antickou tradicí s novými požadavky
- přestavba náměstí sv. Petra:
  - 1625 zhotoven baldachýn, který zakryla kupole
  - 1637-48 výzdoba vnitřního prostoru
  - 1656-67 dotvoření celého prostoru náměstí
- architektonická osa jdoucí od obelisku ke kostelu

Porta del Popolo

Strada del Babuino

SS. Trinità dei Monte

Castel Sant'Angelo

Strada Leonina (Ripetta)

Strada del Corso

St. Peter's and the Vatican

Porta Pia

Strada Pia

Strada Felice

S. Maria Maggiore

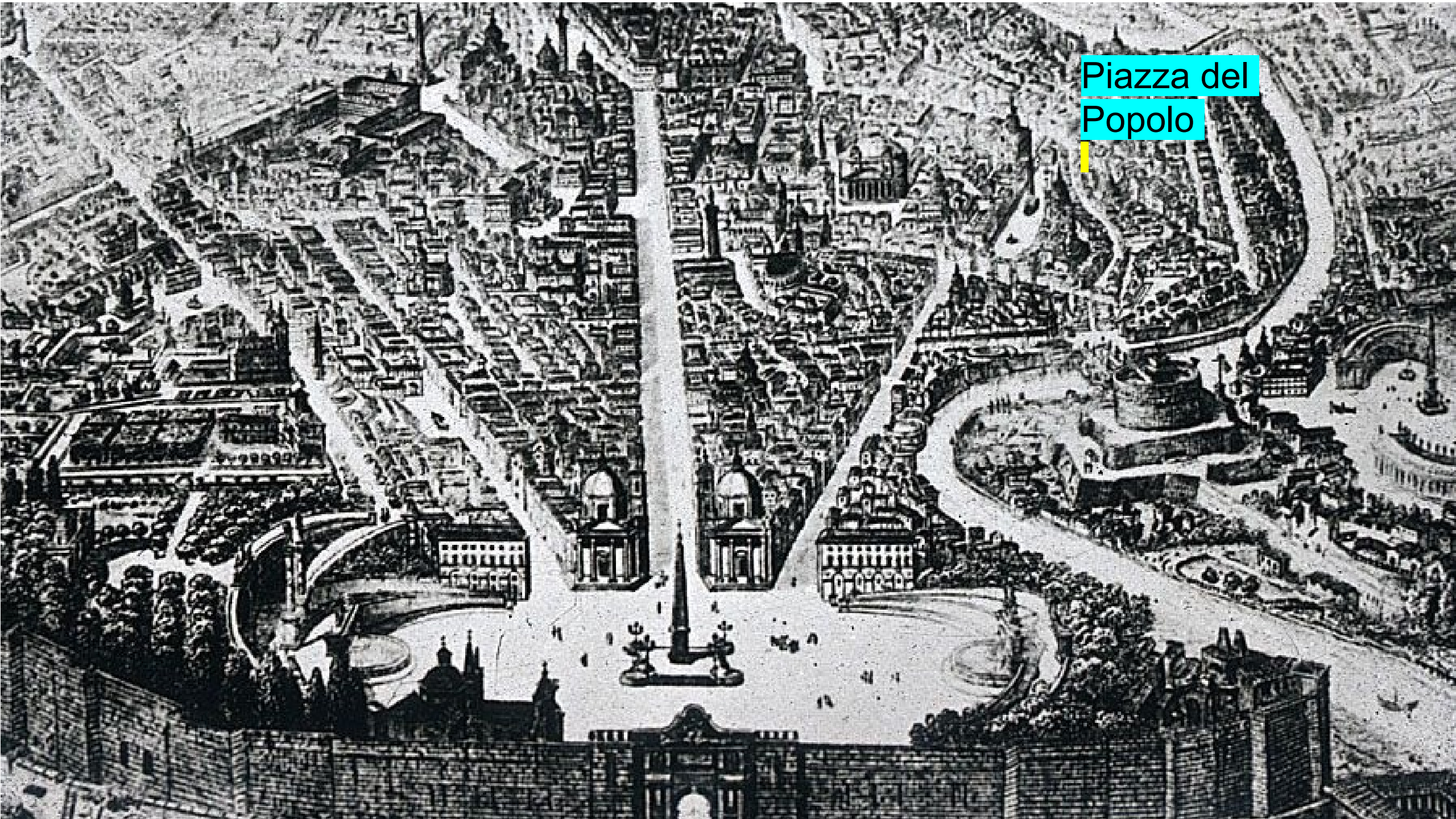
Ponte Sant'Angelo

S. Croce in Gerusalemme

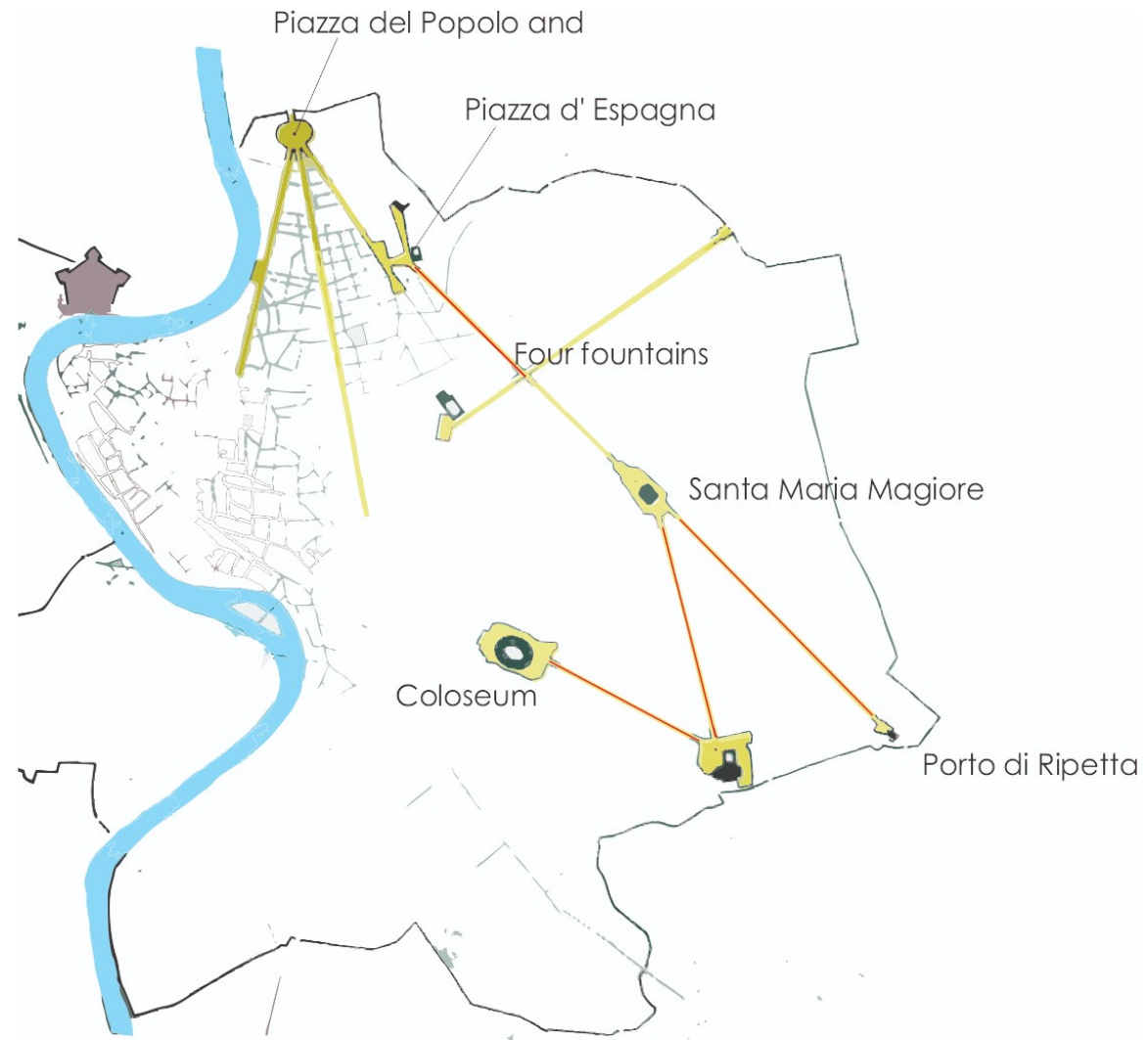
Capitoline Hill

S. Giovanni in Laterano

Piazza del
Popolo

Piazza del Popolo and

Piazza d' Espagna

Four fountains

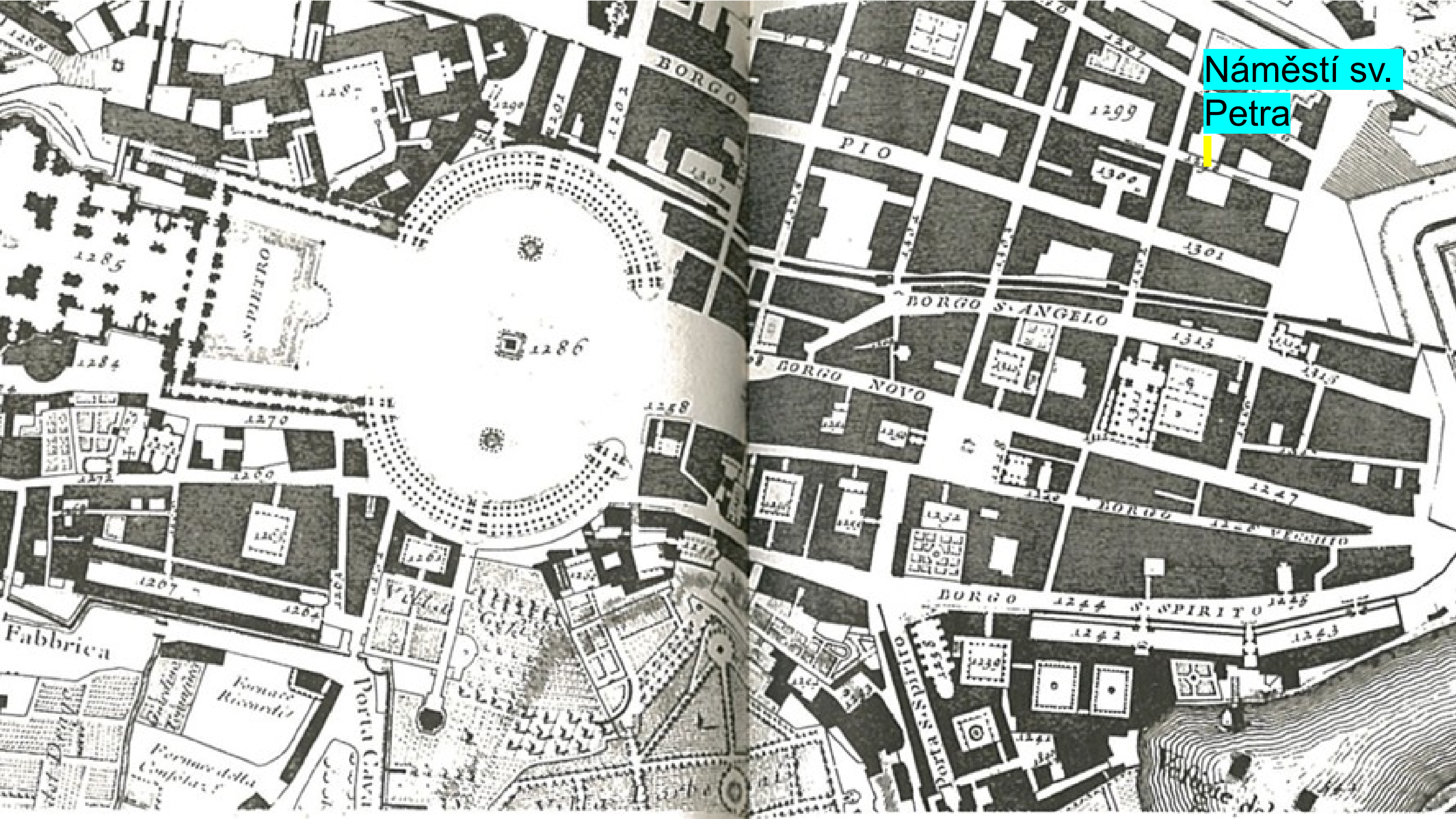
Santa Maria Maggiore

Colosseum

Porto di Ripetta

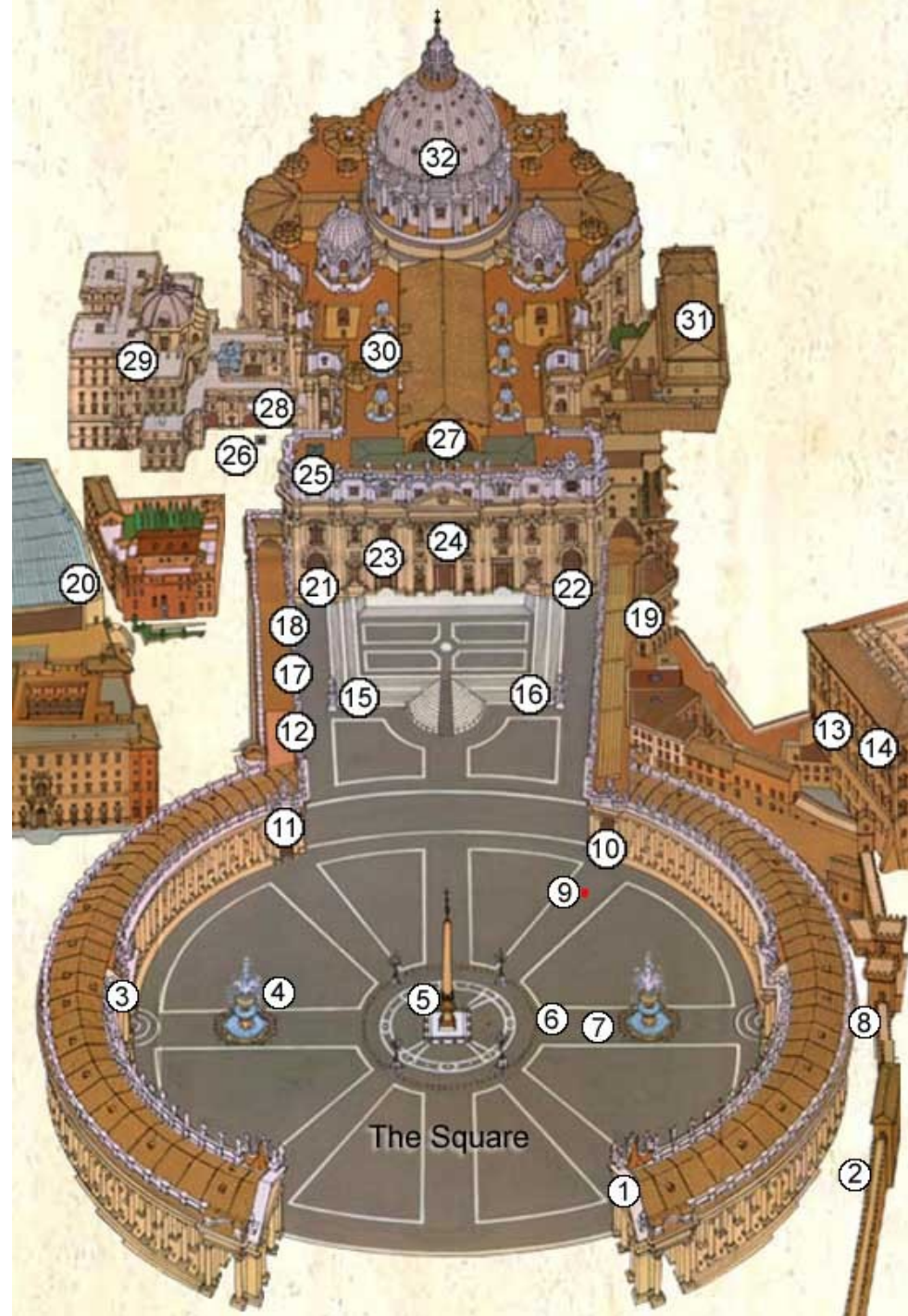
- Existing road
- Roads commissioned by Sixtus V

Náměstí sv.
Petra

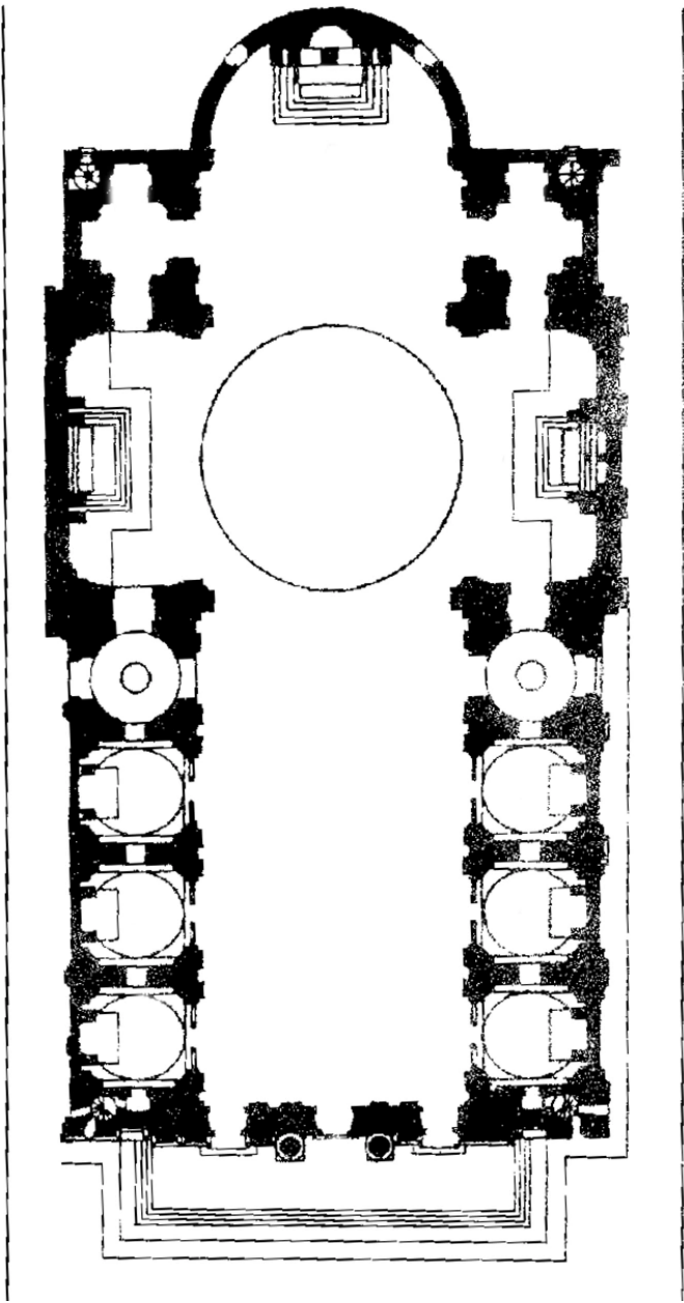

IL GESÙ

- mateřský kostel jezuitů v Římě
- postaven v letech 1568–1580 podle plánů Jacopa Barozziho da Vignola a pod vedením Giacoma della Porta
- jednolodní raně barokní stavba s kupolí a bočními kaplemi
- reflexe změn liturgie po tridentském koncilu

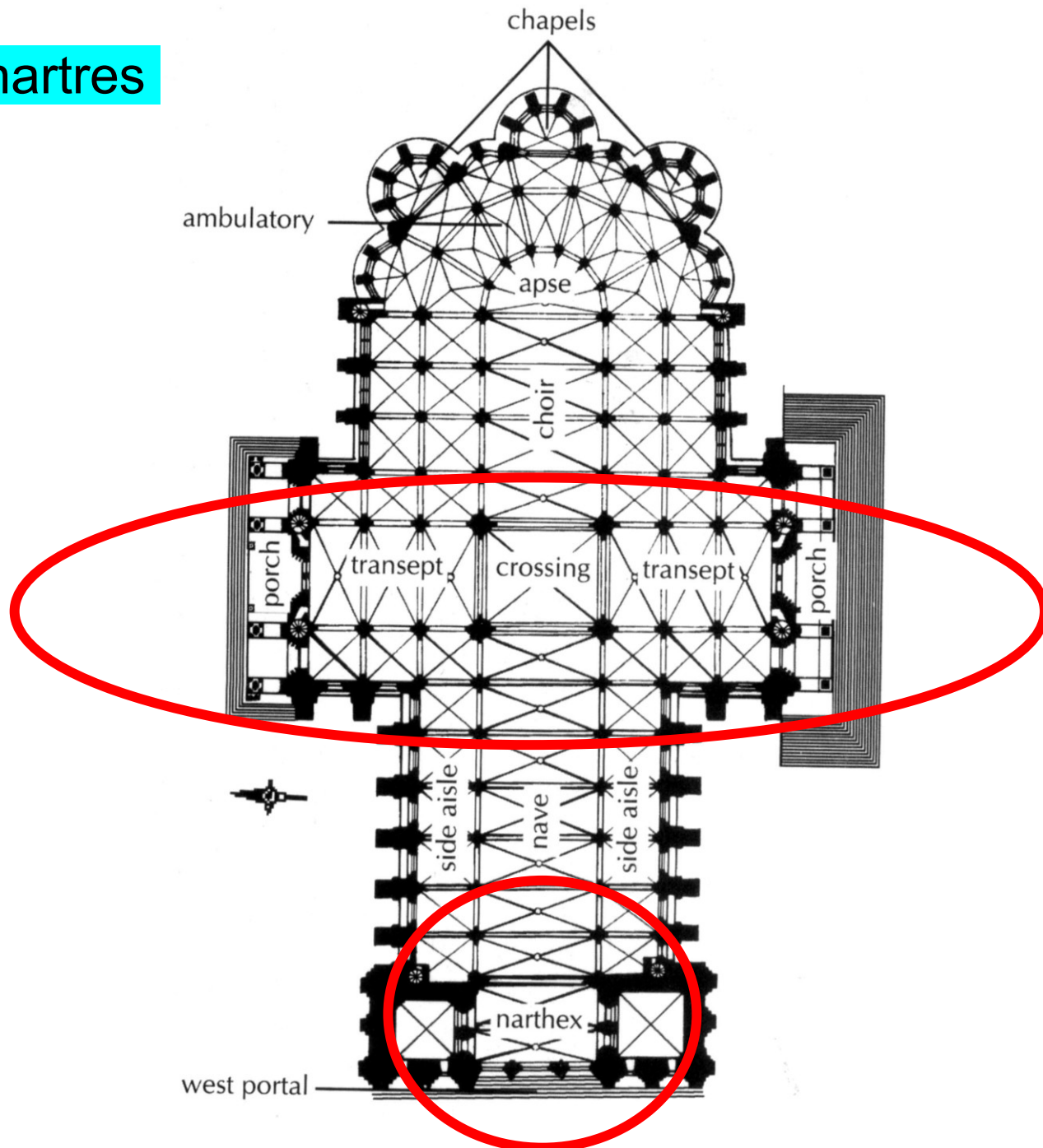

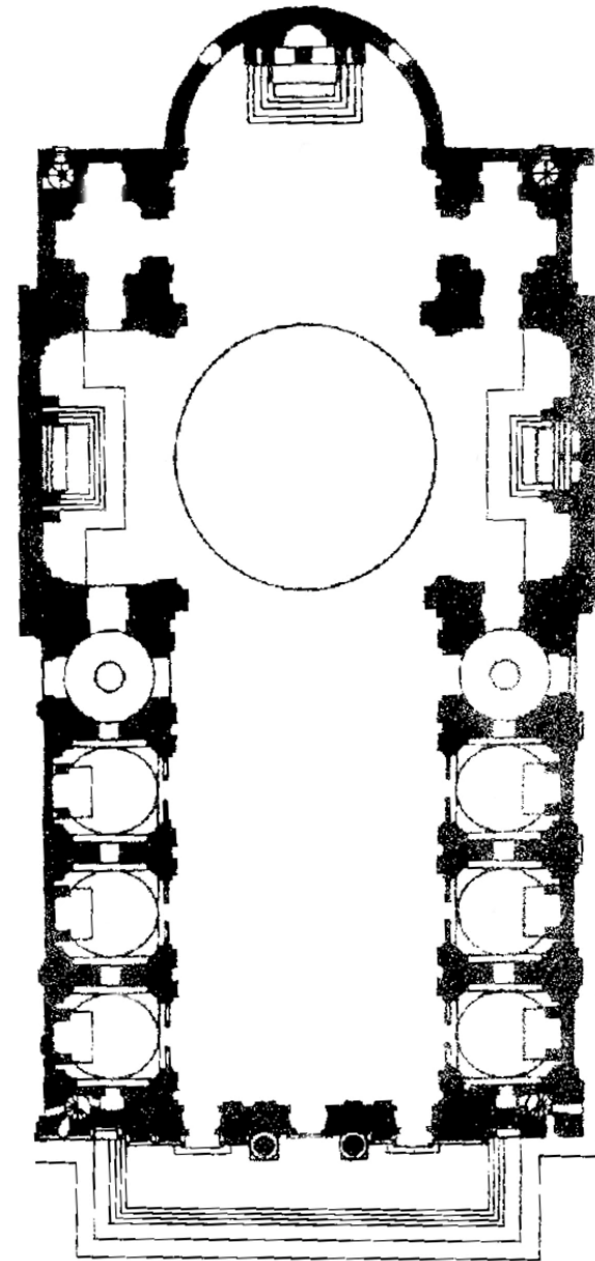

Chartres

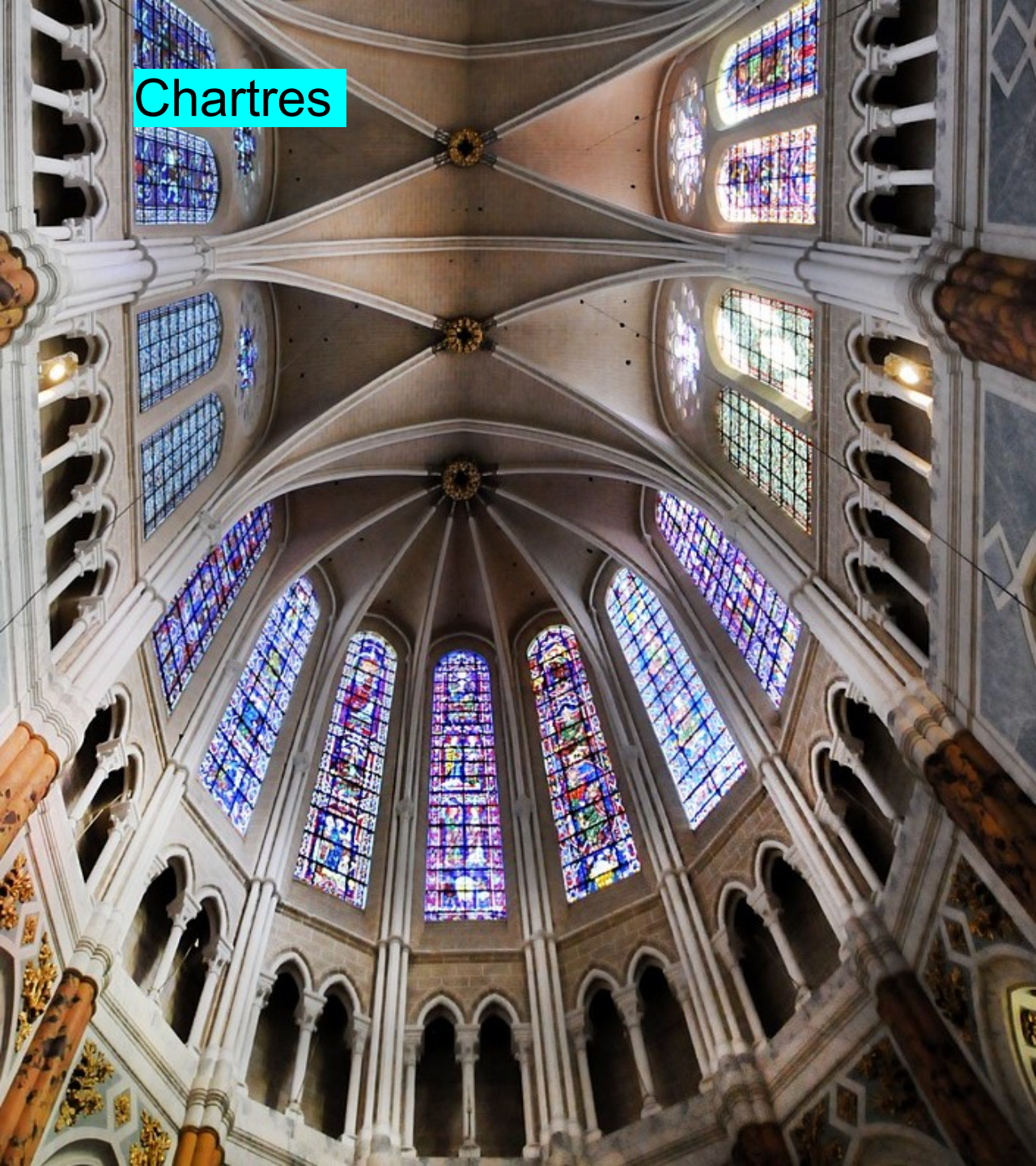

Il Gesù

Chartres

Il Gesù

Laon

Il Gesù

PROJEV POLITICKÉ VŮLE

- město je konstrukt politické vůle, ne požadavků trhu
- projekt mocenské síly, manifest moci absolutismu x role jednotlivce
- reprezentace občanské harmonie, součást většího procesu přeměny společnosti a ekonomiky

Ernst Wangermann: "Všechny tyto budovy v habsburských državách jsou tak či jinak projevem moci a síly, jsou alegorií moci církve a nobility. Ať už se jedná o císařská města jako Vídeň, Madrid či Petrohrad, sídlo papežů v Římě, centra dílčích teritorií jako Praha, Drážďany a Mnichov, arcibiskupská sídla v Olomouci či Salzburgu nebo rostoucí obchodní metropoli Amsterdam, barokní města byla postavena či

VIRIBUS UNITIS

- na podobě měst měla kromě panovníka a církve podíl i šlechta a bohaté měšťanstvo
- síla byla vždy sdílenou komoditou i v těch nejvíce absolutistických státech
- panovníci museli vyjednávat se šlechtou a bohatými měšťany - společné úsilí
- vliv dlouhodobých a krátkodobých změn v obchodu, vývoji demografie

ROZVOJ VZDĚLAN OSTI (MORAVA)

- zničení protestantského školství
- převýchova, rekatolizace, příprava pro službu, požadavek gramotnosti
- vlastní náklady jezuitů a piaristů
- farní školy (trivium, katechismus) x realita negramotnosti

Piaristický klášter a kolej v Bílé Vodě

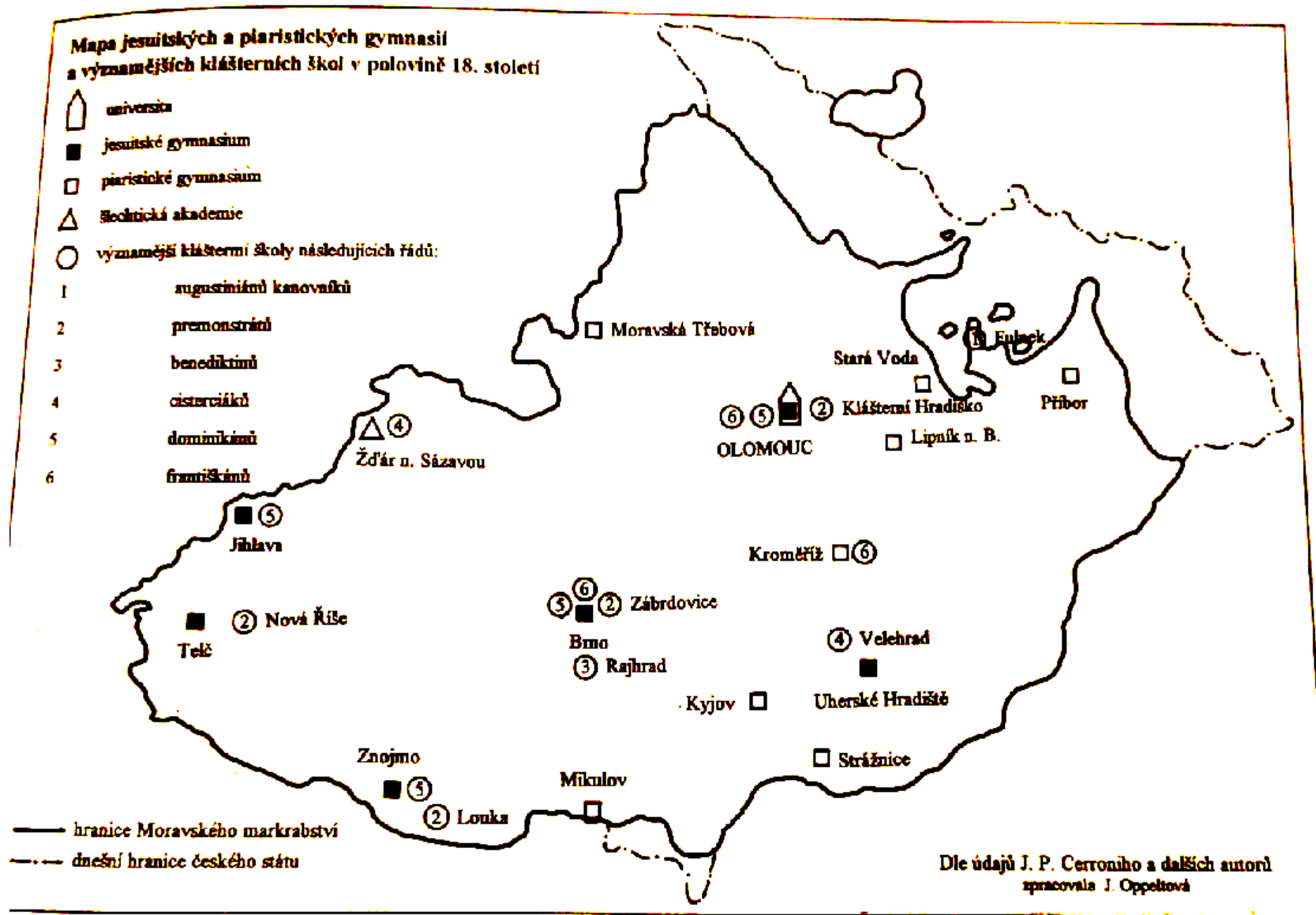
GYMNÁZIA

- stávají jezuitské koleje: Brno a Olomouc
- nové v Znojmo, Jihlava, Uherské Hradiště (Kroměříž), Telč
- od 17. století piaristické ústavy: Kroměříž, Lipník, Mikulov (1631), Strážnice, Mor. Krumlov (dočasně)
- severomoravská textilní oblast: Bruntál, Moravská Třebová, Stará a Bílá Voda

Piaristický kostel a gymnázium v Moravské Třebové

Mapa jezuitských a piaristických gymnasií a významnějších klášterních škol na Moravě v polovině 18. století.

UNIVERZITY: OLOMOUC AJ.

- obnova činnosti Olomoucké univerzity po roce 1650 (Švédi)
- episkopát Karla z Lichtenštejna
- 1620: 500 studentů
- 1750: 1500-1800 studentů, okolo 500 gymnazistů
- teologická a filozofická fakulta, "profesor privatus" pro právo
- 16. století: Jena, Graz
- 17. století: Salzburg, Štrasburk, Trnava, Lvov, Záhřeb, Linz

VÝZNAMNÁ BAROKNÍ MĚSTA

přítomnost Gianlorenza Berniniho od roku 1665
aktivita Ludvíka XIV., snaha vybudovat Nový Řím
"Baroko vzniklo v Římě, ale dospělo v Paříži."
"monument vlády panovníka"
italofilie kardinála Mazarina
Marie de Medici, ženské fundátorky
začlenění paláců do městské architektury

Lucemburský palác v Paříži

Cours la Reine

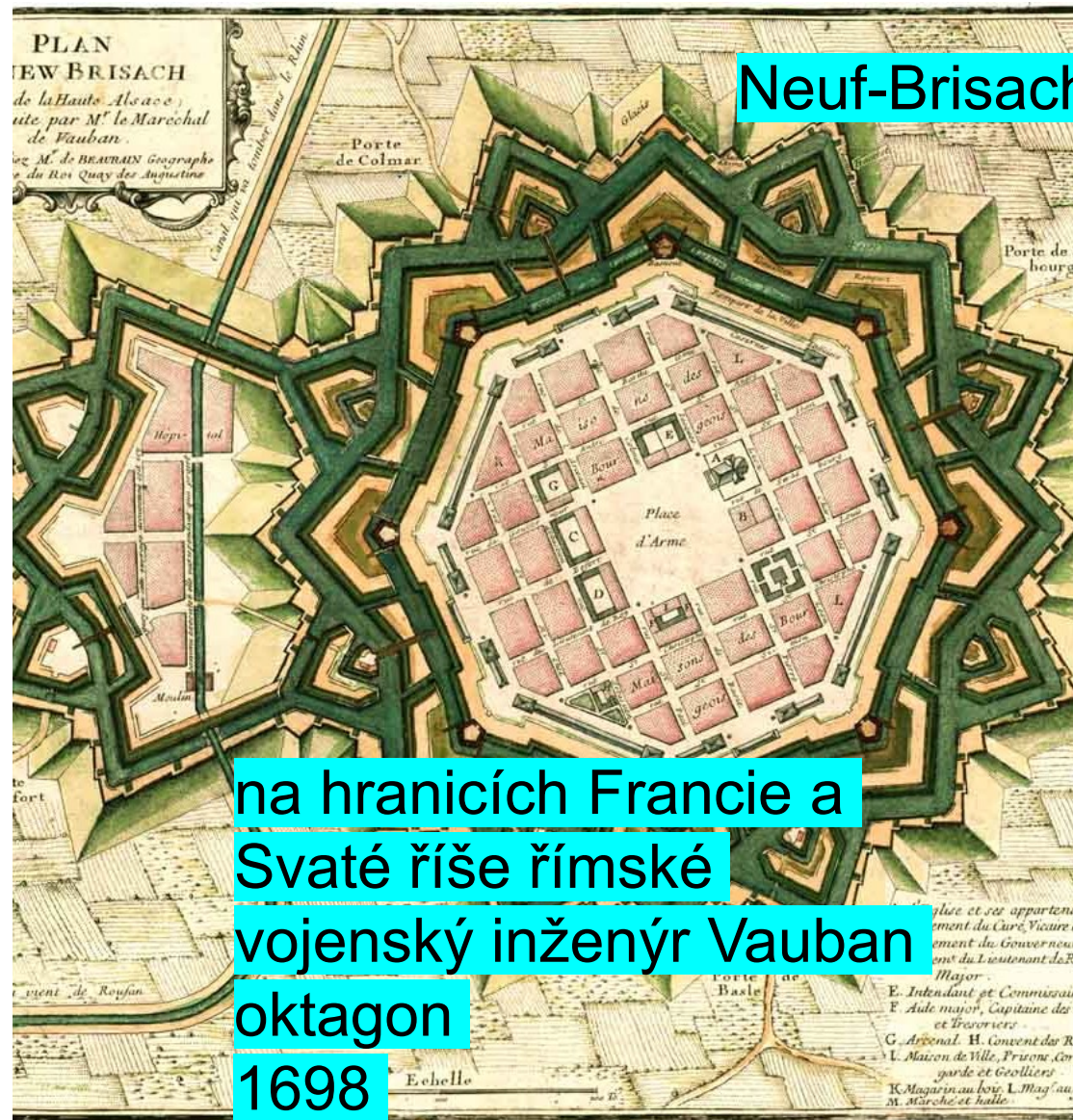
Invalidovna v Paříži
barokní kupole
Jules Hardouin-Mansart

Bordeaux
reprezentativní náměstí

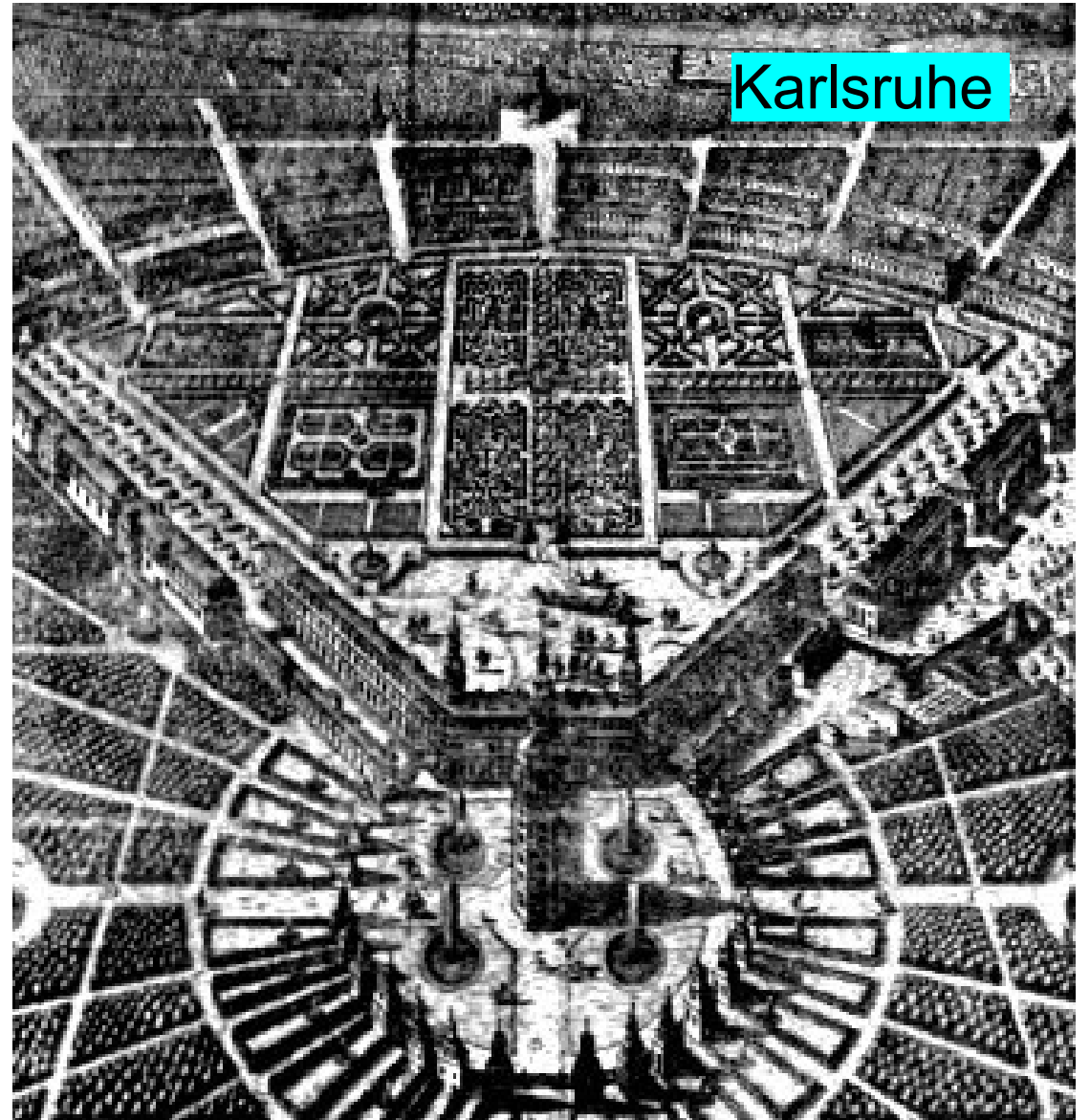

Neuf-Brisach

na hranicích Francie a
Svaté říše římské
vojenský inženýr Vauban
oktagon
1698
dvě linie opevnění

Kekinův palác

Petrohrad

Petrovské baroko

Fr. Bartolomeo Rastrelli

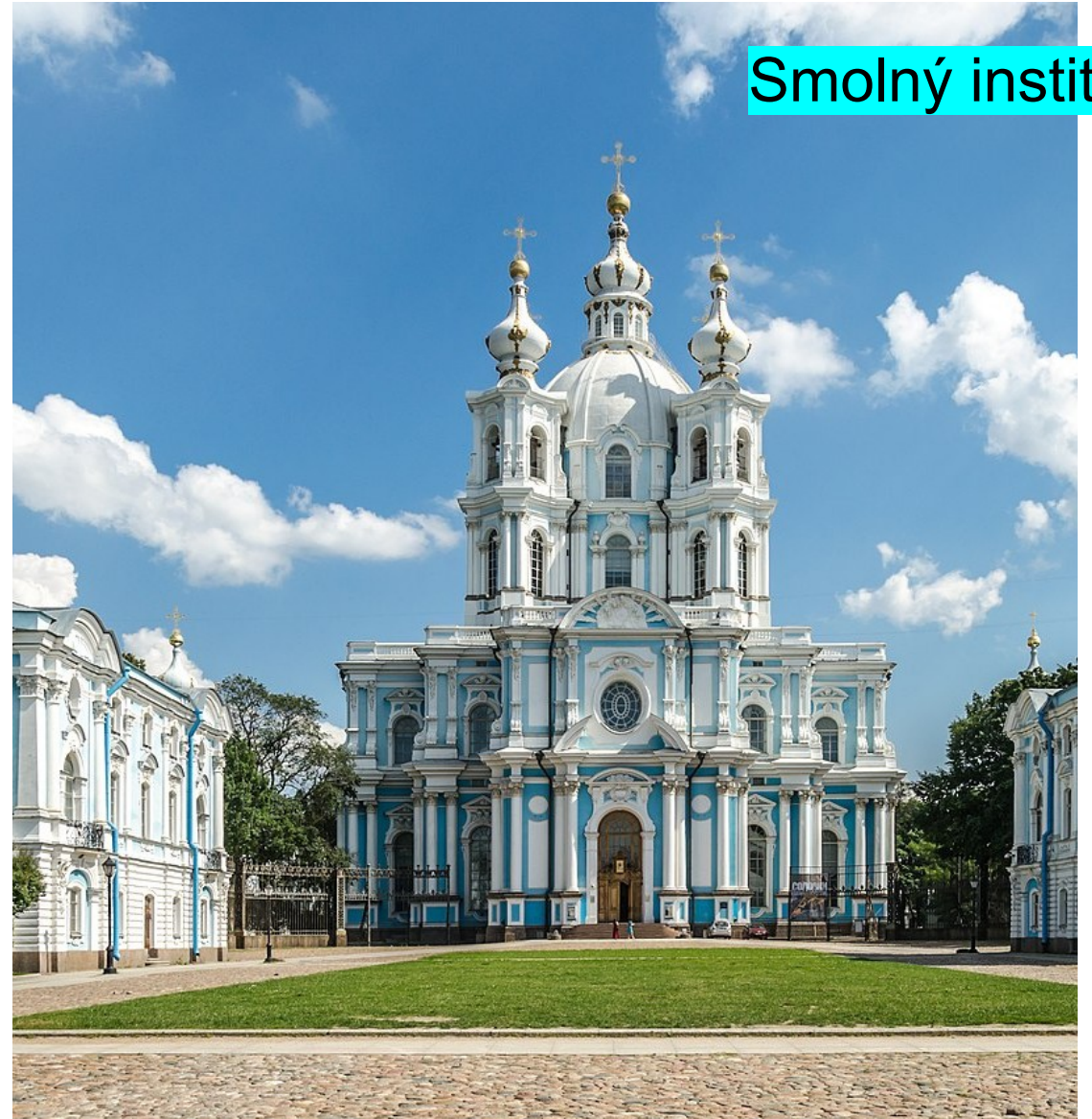

Zimní palác

Smolný institut

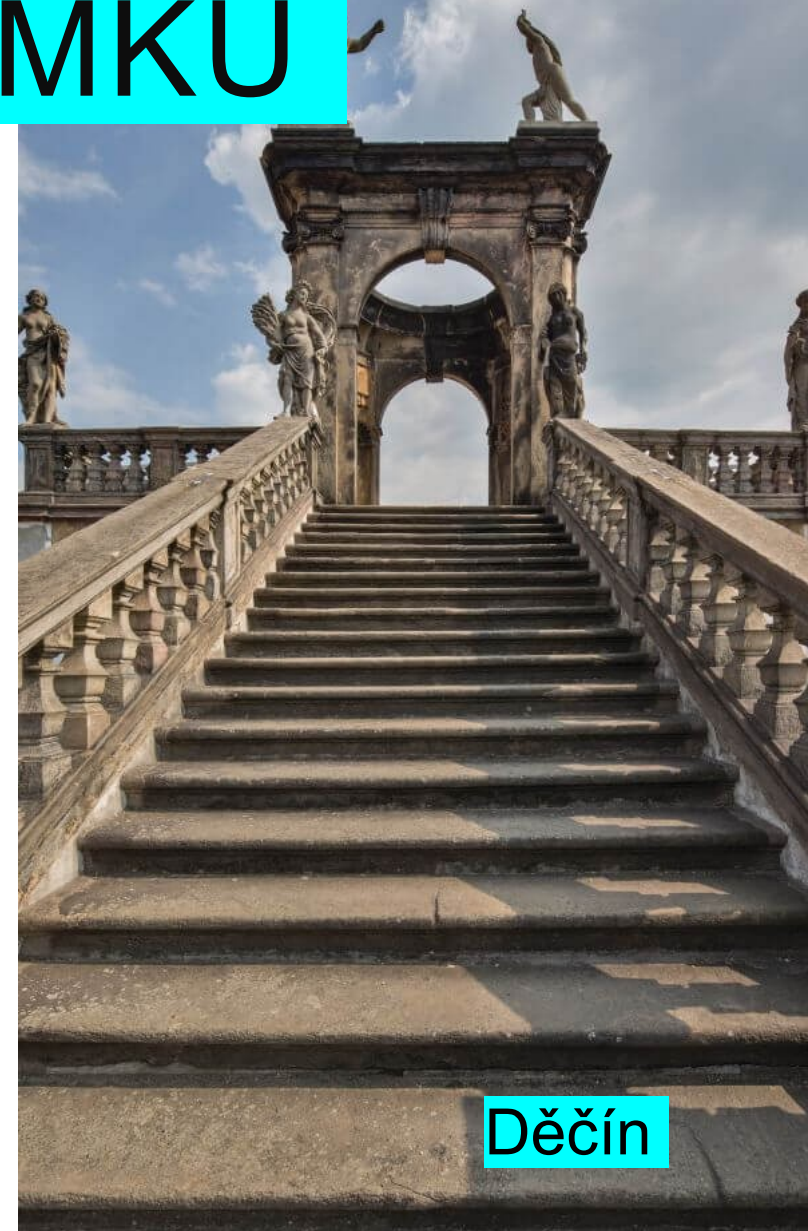

PRVKY
BAROKNÍ
ARCHITEKTURY
V ČESKÝCH
MĚSTECH

VIA TRIUMPHALIS: CESTA K ZÁMKU

Děčín

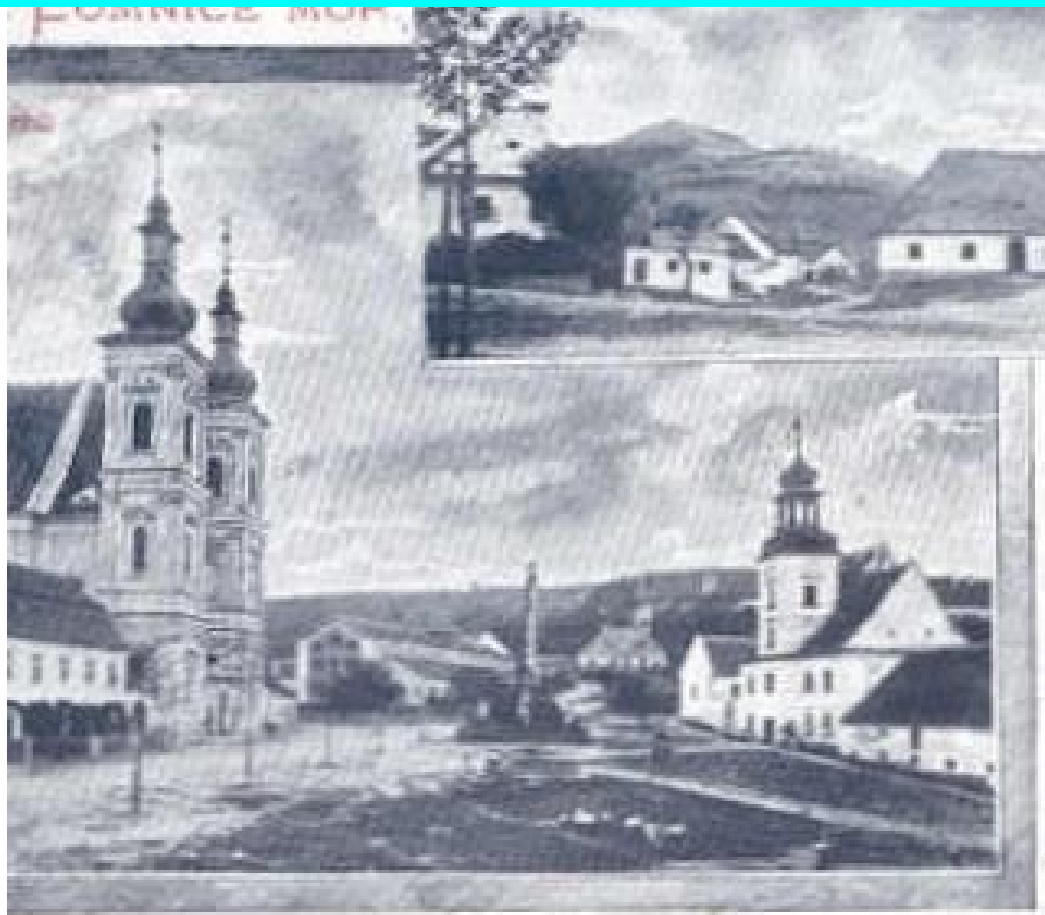
COUR D'HONEUR: ČESTNÝ DVŮR

Manětín

OSO VÉ SPOJENÍ DOMINANT

Lomnice u Tišnova
Giovanni Pietro Tencati

RADIKALNI KRUHOVE SCHÉMA

Náměšť na Han

THE TRAVELS
OF THREE
ENGLISH
GENTLEMEN

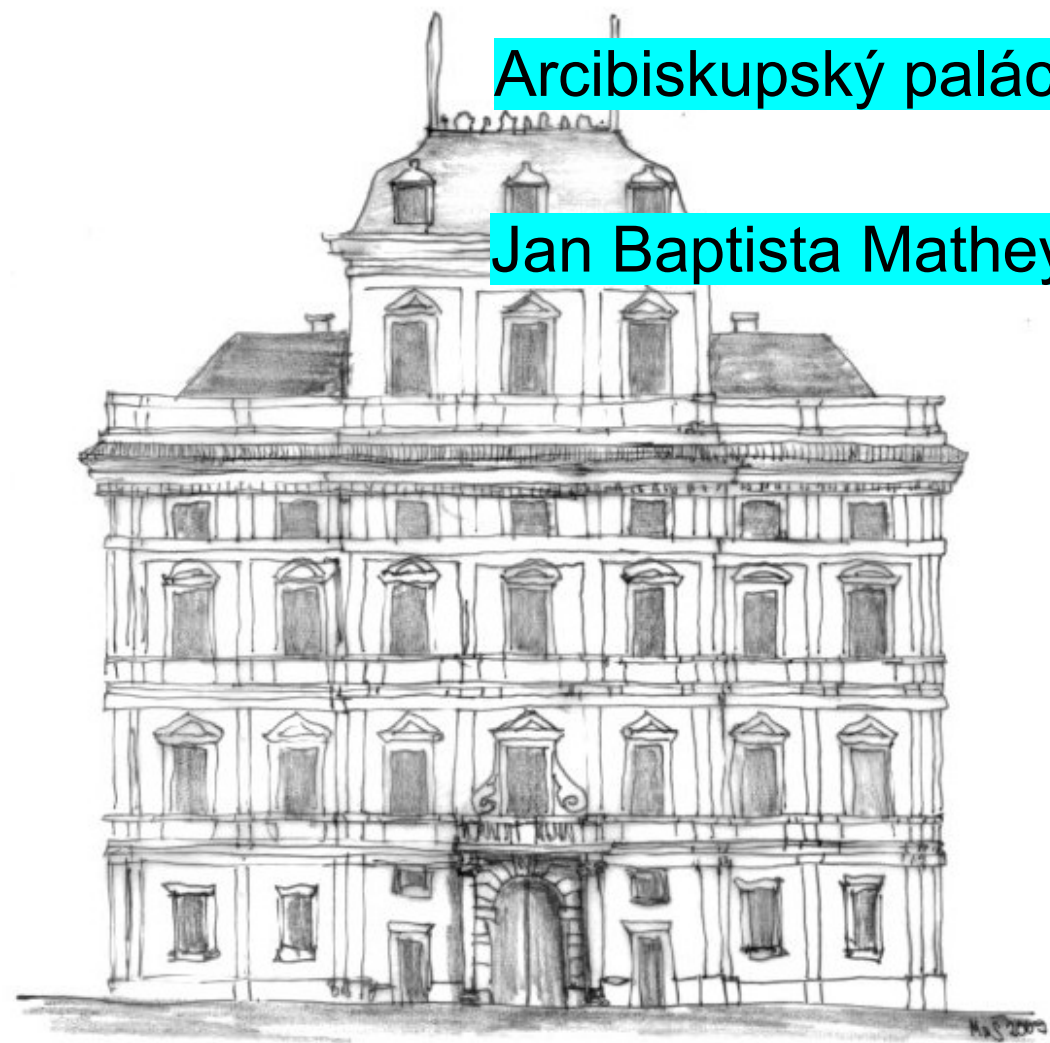
Lichtenštejnský palác

Giovanni B. Alliprandi

František Helfried

z Kaiserštejna

Arcibiskupský palác

Jan Baptista Mathey

Valdštejnský palác

Andrea Spezza

Giovanni Battista Pieroni

Nicolò Sebregondi

Toskánský palác

Jan Baptista Mathey

Morzinský palác

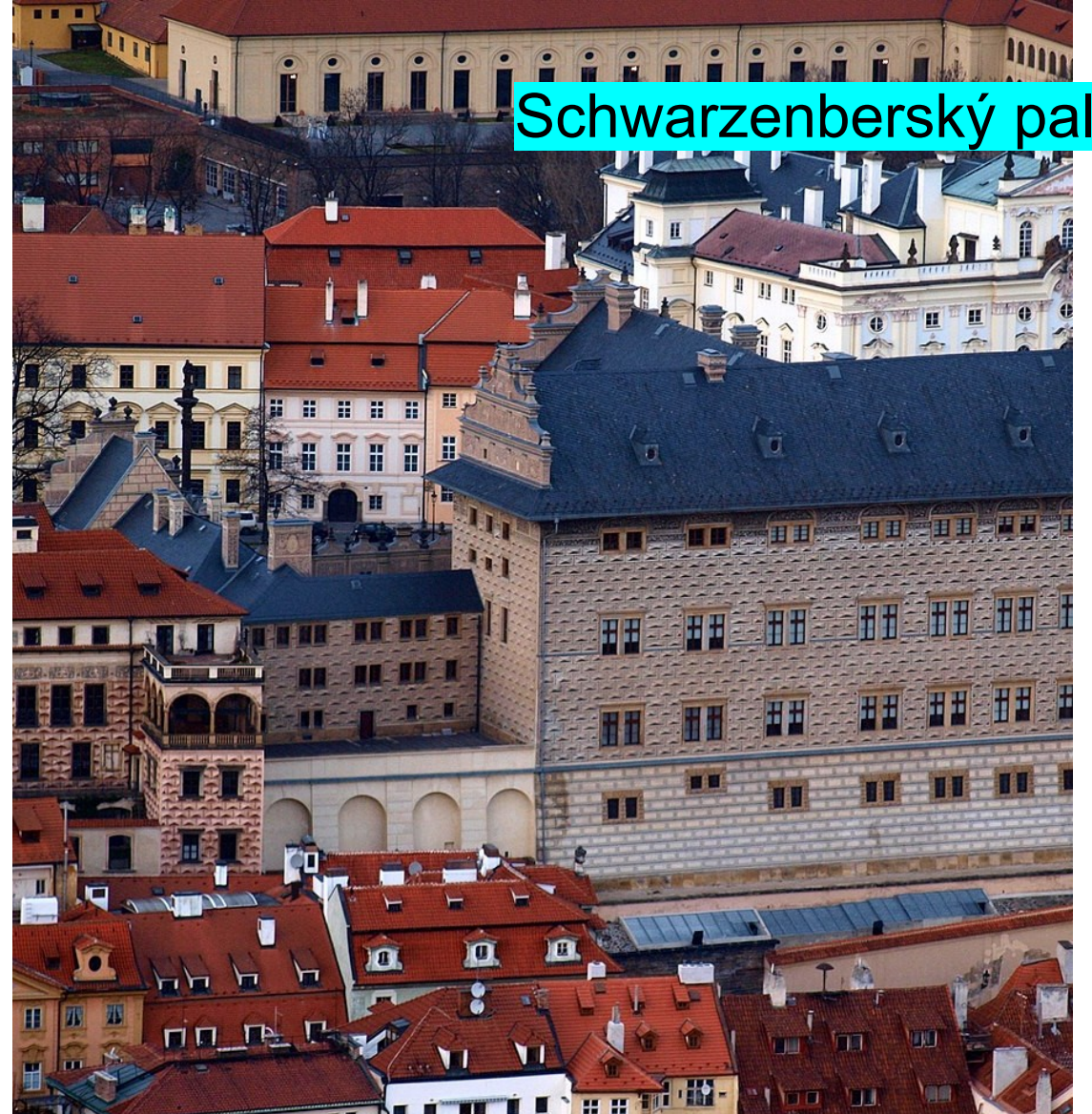
Jan Blažej Santini-Aichel

*Palatā Comitum Marcini Prage
in urbe parva*

*Salz Hochgrüßl: Marciniſche Hauß uñ der
Seiten Sü Prua.*

Schwarzenberský palác

Kolovratský palác na
Giovanni Domenico Orsi

Kolovratský palác na Nerudově ulici
Jan Blažej Santini-Aichel

Kolovratský palác ve Sněmovní
ulici Giovanni Antonio Lurago

Kolovratský palác ve Valdštejnské
ulici Ignác Jan Nepomuk
Palliardi

Černínský palác

Gian Lorenzo Bernini

Francesco Caratti

Giovanni B. Alliprandi

Fürstenberský palác
František Maxmilián Kaňka

Piccolominský palác
Palác Sylva-Taroucca
Kilián Ignác Dietzenhofer
Anselmo Lugaro

Martinický palác

Palác Kinských na Malé
Straně

Palác Kinských na Staroměstském
náměstí

František Maxmilián
Kaňka,
Giovanni Battista Alliprandi

Thunský palác

Schaffgotschský palác
Kounický palác

Jan Blažej Santini-Aichel
Giovanni B. Alliprandi

